

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

LAUDATE DEUM

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

LAUDATE DEUM

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2023

© Libreria Editrice Vaticana, 2023
© Konferencia biskupov Slovenska, 2023
© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2023

ISBN 978-80-8161-600-6

Apoštolská exhortácia
Svätého Otca Františka

Laudate Deum

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

1. „Chváľte Boha za všetko, čo stvoril.“ Toto posolstvo hlásal svätý František z Assisi svojím životom, piesňami i všetkými skutkami. Takto kontemплоval pozvanie biblických žalmov i Ježišovu citlivosť vo vzťahu k stvoreniam jeho Otca: „Pozrite sa na poľné ľalie, ako rastú: nepracujú, nepradú; a hovorím vám, že ani Šalamún v celej svojej sláve nebol oblečený tak ako jediná z nich“ (Mt 6, 28 – 29). „Nepredáva sa päť vrabcov za dva haliere? A Boh ani na jedného z nich nezabudne“ (Lk 12, 6). Možno azda neobdivovať túto Ježišovu nehu k všetkému živému, čo nás sprevádza na ceste?!

2. Uplynulo osem rokov odvtedy, čo som vydal encykliku *Laudato si'*, v ktorej som sa s vami všetkými, bratmi a sestrami našej trpiacej planéty, chcel podeliť o svoje úprimné obavy, dotýkajúce sa starostlivosti o náš spoločný domov. S odstupom času si však uvedomujem, že sme na páľčivé výzvy nereagovali dostatočne, a svet, v ktorom žijeme, sa rúca a možno blíži k bodu zlomu. Vplyv klimatických zmien bude nepochybne čoraz negatívnejšie ovplyvňovať život mnohých ľudí a rodín. Ich dôsledky pocítíme v oblasti zdravotnej starostlivosti, zamestnanosti, dostupnosti všetkých zdrojov, v podmienkach bývania, nútenej migrácie...

3. Ide o celosvetový spoločenský problém, ktorý úzko súvisí s dôstojnosťou ľudského života. Biskupi Spojených štátov amerických správne vystihli, že spoločenský význam nášho záujmu o klimatické zmeny presahuje čisto ekologický prístup, pretože starostlivosť o vlastný život a život našich blízkych je úzko prepojená so starostlivosťou o Zem. Klimatické zmeny sú jednou z hlavných výziev, ktorým čelí spoločnosť a svetové spoločenstvo. Dôsledky klimatických zmien sa najviac dotýkajú tých najzraniteľnejších ľudí, či už doma alebo kdekoľvek vo svete.¹ Aj biskupi, ktorí sa stretli na synode o Amazónii, zhrnuli v niekoľkých slovách to isté: „Ustavičný nápor na prírodu má neblahý dopad na život ľudí.“² Následne africkí biskupi otvorene nazvali veci pravým menom a vyhlásili, že už nejde iba o druhoradý či ideologický problém, ale o životnú pohromu pre nás všetkých. Podľa nich sú klimatické zmeny zviditeľnením tragického a do očí bijúceho príkladu štrukturálneho hriechu.³

4. Za posledných osem rokov svet dospel k novým faktom a informáciám, ktoré mi dnes umožňujú doplniť a spresniť to, čo sme v tom čase mohli iba predpokladať. Tieto skutočnosti, ale aj vyhrotenie problému v súčasnosti ma primäli k tomu, aby som mu venoval nasledujúce stránky a podelil sa s vami o svoje úvahy.

1 KONFERENCIA BISKUPOV SPOJENÝCH ŠTÁTOV AMERICKÝCH, *Global Climate Change Background*, 2019.

2 OSOBITNÉ ZASADNUTIE PRE PAN-AMAZONSKÝ REGIÓN, *Final Document*, October 2019, 10: AAS 111 (2019), 1744.

3 SYMPÓZIUM BISKUPSKÝCH KONFERENCIÍ AFRIKY A MADAGASKARU (SECAM), *African Climate Dialogues Communiqué*, Nairobi, 17. októbra 2022.

1. kapitola

GLOBALNA KLIMATICKÁ KRÍZA

5. Napriek všetkým pokusom o popieranie, zatajovanie, zahmlievanie či relativizovanie tohto problému sú príznaky klimatických zmien tu prítomné a sú čoraz zjavnejšie. Nikto nemôže ignorovať skutočnosť, že v posledných rokoch sme svedkami extrémnych poveternostných javov, často sa opakujúcich období nezvyčajných horúčav, sucha a iných hlasných protestov Zeme. Ide len o niekoľko hmatateľných prejavov tichej choroby, ktorá sa týka každého. Prirodzene, každú konkrétnu katastrofu nemožno pripisovať globálnym klimatickým zmenám. Je však preukázateľné, že konkrétne klimatické zmeny spôsobené ľudstvom výrazne zvyšujú pravdepodobnosť frekvencie extrémnych javov, ktoré sú čoraz častejšie a intenzívnejšie. Vďaka tomu dokážeme prognózovať, že pri každom zvýšení globálnej teploty o 0,5 stupňa Celzia sa v niektorých oblastiach zvyšuje intenzita a výskyt veľkých dažďov a povodní, v iných zasa výrazného sucha, niekde extrémnych horúčav a inde hustého sneženia.⁴ Lenže ak sa doteraz opakovali vlny horúčav niekoľkokrát do roka, čo sa stane, keď sa globálna teplota zvýši o 1,5 stupňa Celzia? K čomu sa blížíme? Vlny horúčav budú oveľa častejšie a intenzívnejšie. Ak sa teplota zvýši nad 2 stupne Celzia, ľadovce v Grónsku a na veľkej časti

4 Porov. INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE (IPCC), *Climate Change 2021, The Physical Science Basis*, Cambridge a New York, 2021, B.2.2.

Antarktídy⁵ sa úplne roztopia, čo bude mať pre všetkých nadozerné následky.

Protirečenia a nesúlad

6. V posledných rokoch sa stretávame aj s výsmešnými postojmi. Mnohí predkladajú údajne spoľahlivé vedecké fakty, napríklad tvrdia, že planéta vždy mala a bude mať obdobia ochladzovania a otepľovania. Pritom ignorujú relevantný fakt, že už v súčasnosti sme svedkami nezvyčajného zrýchlenia otepľovania, že na jeho overenie nebudú potrebné storočia či tisícročia, ale iba jedna generácia. Stúpanie hladiny morí a topenie ľadovcov má už v súčasnosti dosah na niektorých ľudí a pravdepodobne v priebehu niekoľkých rokov budú musieť mnohí opustiť svoje domovy a presťahovať sa inam.

7. S úmyslom vystaviť na posmech varovné hlasy o globálnom oteplení sa zvykne uvádzať, že obdobia extrémnych mrazov sú pravidelne sa opakujúcim javom. Pritom sa zabúda na podstatnú skutočnosť, že všetky tieto mimoriadne javy nie sú ničím iným než rôznymi alternatívnymi prejavmi tej istej príčiny – globálnej nerovnováhy, ktorá zapríčiňuje otepľovanie planéty. Suchá a záplavy, vyschnuté jazerá, mestá zničené zemetraseniami a povodňami majú v konečnom dôsledku rovnaký pôvod. Ak zároveň hovoríme o globálnom jave, nemôžeme ho zamieňať so sporadickými udalosťami, ktoré sa dajú z veľkej časti vysvetliť lokálnymi faktormi.

5 Porov. ID., *Climate Change 2023, Synthesis Report, Summary for Policymakers*, B.3.2. Správu z roku 2023 pozri: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf.

8. Nedostatočná informovanosť vedie k tomu, že dlhodobé klimatické prognózy, zahŕňajúce dlhý časový interval (hovoríme minimálne o desaťročiach), sa zamieňajú s predpoveďami počasia, ktoré sa robia maximálne na niekoľko týždňov. Keď hovoríme o klimatických zmenách, máme na mysli celosvetovú situáciu (aj konštantné lokálne odchýlky), ktorá pretrváva niekoľko desaťročí.

9. Viacerí sa snažia tento objektívne existujúci jav zjednodušať a celú zodpovednosť preniesť na chudobných, pretože majú veľa detí. Riešenie tohto problému nachádzajú v zmrzačovaní žien v málo rozvinutých krajinách. Čiže, ako to zvyčajne býva, za všetko môžu chudobní. Skutočnosť je však taká, že malé percento bohatých ľudí znečisťuje planétu oveľa viac ako 50 percent najchudobnejších obyvateľov sveta a že množstvo emisií na jedného obyvateľa je v bohatších krajinách oveľa vyššie ako v tých chudobnejších.⁶ Podotýkame, že Afrika, kde žije viac ako polovica najchudobnejších ľudí na svete, má iba minimálny podiel na historickom vývoji znečisťovania ovzdušia.

10. Neraz sa uvádzajú argumenty, že úsilie o zmiernenie klimatických zmien znížením využívania fosílnych palív a prechodom na čistejšie zdroje energie povedie k zníženiu počtu pracovných miest. V skutočnosti však milióny ľudí prichádzajú o prácu v dôsledku rozličných vplyvov klimatických zmien, akými sú stúpajúca hladina morí, extrémne suchá a iné nežiaduce javy, ktoré nepriaznivo ovplyvňujú planétu a ohrozujú život mnohých ľudí. Lenže práve dôsledne uplatňovaný prechod na obnoviteľné

6 Porov. ENVIRONMENTÁLNY PROGRAM OSN, *The Emissions Gap Report 2022*: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2022>.

zdroje energie a úsilie o nápravu škôd spôsobených zmenou klímy umožní, aby vzniklo množstvo nových pracovných miest v rôznych odvetviach. V súčasnosti je to naliehavá výzva pre politikov i riadiaci manažment podnikov.

Ludský faktor

11. Je nesporné, že pôvod klimatických zmien je „antropický“, čiže zapríčinený človekom. Vysvetlime si prečo. Koncentrácia skleníkových plynov v atmosfére, ktorá spôsobuje globálne otepľovanie, bola až do 19. storočia stabilná, objem oxidu uhličitého nepresahoval 300 častíc na milión (molekúl vzduchu). Lenže v polovici tohto storočia sa v súvislosti s rozvojom priemyslu začali emisie zvyšovať. V ostatných päťdesiatich rokoch sa tento nárast výrazne zrýchlil, čo potvrdilo aj observatórium Mauna Loa, ktoré od roku 1958 uskutočňuje denné meranie objemu oxidu uhličitého v ovzduší. V čase, keď som písal *Laudato si'*, dosiahli tieto hodnoty historické maximum – 400 častíc na milión – nakoniec v júni 2023 dosiahli už 423 častíc na milión.⁷ Viac ako 42 percent celkového množstva emisií od roku 1850 sa vyprodukovalo po roku 1990.⁸

12. Najnovšie analýzy potvrdzujú fakt, že za posledných päťdesiat rokov teplota stúpala bezprecedentne rýchlo, rýchlejšie ako kedykoľvek za predchádzajúcich dvetisíc

7 Porov. NATIONAL OCEANIC AND ATMOSPHERIC ADMINISTRATION, *Earth System Research Laboratory, Global Monitoring Division*, „Trends in Atmospheric Carbon Dioxide“: <https://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends>.

8 Porov. IPCC, *Climate Change 2023, Synthesis Report, Summary for Policymakers*, A.1.3.

rokov. V tomto období bol trend otepľovania o 0,15 stupňa Celzia za desaťročie, pričom za posledných 150 rokov narástlo dvojnásobne. Od roku 1850 sa globálna teplota zvýšila o 1,1 stupňa Celzia, takže vplyv na polárne oblasti sa zväčšuje. Pri takomto náraste je možné, že už o desať rokov dosiahneme odporúčaný maximálny globálny strop, ktorým je 1,5 stupňa Celzia.⁹ K spomínanému nárastu nedošlo len na zemskom povrchu, ale aj o niekoľko kilometrov vyššie v atmosfére, na hladine oceánov, ba dokonca aj niekoľko desiatok metrov pod ich hladinou, čím sa zvýšila kyslosť morí a znížil sa objem kyslíka. Ľadovce ustupujú, snehová pokrývka sa zmenšuje a hladina morí neustále stúpa.¹⁰

13. Je evidentné, že uvedené globálne klimatické javy úzko súvisia so zrýchleným nárastom emisií skleníkových plynov, najmä od polovice 20. storočia. Tento názor potvrdzuje prevažná väčšina vedcov špecializujúcich sa na klímu, len malé percento z nich sa snaží dôkazy popierať. Žiaľ, ekonomické veľmoci v záujme čo najväčších ziskov v čo najkratšom čase a pri minimálnych nákladoch problematiku klimatickej krízy ignorujú.

14. Vzhľadom na viaceré odmietavé a nerozvážne stanoviská k danej otázke, s ktorými sa stretávam aj v Katolíckej cirkvi, pokladám za potrebné vysvetliť i niektoré bežne známe okolnosti. V súčasnosti už nie je priestor na pochybnosti o tom, že dôvodom závratne rýchleho sledu týchto nebezpečných zmien je pokrok, ktorý

⁹ Tamže, B.5.3.

¹⁰ Údaje z IPCC založené na 34 000 štúdiách: INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE (IPCC); porov. *Synthesis Report of the Sixth Assessment Report (20/03/2023): AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023* ([ipcc.ch](https://www.ipcc.ch)).

v posledných dvoch storočiach nesporne súvisí s nekontrolovanými zásahmi človeka do prírody. Zdôvodňovať akceleráciu klimatických zmien iba prírodnými javmi, ktoré tiež spôsobujú otepľovanie (napríklad sopečnými erupciami a podobne), nie je na mieste. Nemajú totiž relevantný podiel na zmenách v poslednom desaťročí.¹¹ Zmena priemerných povrchových teplôt je jednoznačne dôsledkom nárastu objemu skleníkových plynov.

Škody a riziká

15. Viaceré dôsledky klimatickej krízy, ako napríklad zvýšenie globálnej teploty oceánov, ich okyslenie a úbytok kyslíka, sú už prinajmenšom na niekoľko stoviek rokov nezvratné. Voda v oceánoch má tepelnú zotrvačnosť a na normalizáciu ich teploty a slanosti sú potrebné storočia, čo ovplyvní prežitie mnohých druhov. Je to jeden z viacerých dôkazov, že ostatné tvory tohto sveta prestali byť našimi spoločníkmi na ceste a stali sa našimi obeťami.

16. To isté sa dá povedať aj o úbytku kontinentálnych ľadovcov. Topenie ľadovcov na póloch sa nepodarí zvrátiť ani za celé stáročia. Pokiaľ ide o klímu, existujú faktory, pretrvávajúce dlhé časové obdobia nezávisle od udalostí, ktoré ich mohli vyvolať. Z tohto dôvodu nie sme v súčasnosti schopní zvrátiť obrovské škody, ktoré sme spôsobili. Sotva máme čas zabrániť ešte tragickejším stratám.

17. Niektoré apokalyptické prognózy sa môžu zdať neuvážané či nedostatočne vedecky podložené. Ale ani to by nás nemalo viesť k ignorovaniu reálnej možnosti, že

¹¹ Porov. IPCC, *Climate Change 2023, Synthesis Report, Summary for Policymakers*, A.1.2.

sa blížime ku kritickému bodu. Malé zmeny môžu spôsobiť väčšie, nepredvídané a už možno v dôsledku zotrvačnosti nezvratné. To by napokon s efektom snehovej gule urýchlilo sled udalostí. V takýchto prípadoch je vždy neskoro, pretože žiaden zásah už nedokáže zastaviť začatý proces. Niet cesty späť. Na základe súčasnej situácie nemôžeme s istotou tvrdiť, že sa to všetko stane. Nesporné však je, že táto možnosť naďalej existuje, ak vezmeme do úvahy už prebiehajúce javy, ktoré zvyšujú citlivosť klímy, ako napríklad úbytok ľadových plôch, zmeny oceánskych prúdov, odlesňovanie tropických dažďových pralesov, topenie permafrostu v Rusku atď.¹²

18. Z tohto aspektu je potrebný ucelenejší pohľad na problematiku, ktorý nám umožní jednak doceniť zázraky pokroku a súčasne venovať náležitú pozornosť aj dôsledkom, ktoré boli pred sto rokmi, pravdepodobne, nepredstaviteľné. Nežiada sa od nás nič iné, len prevziať zodpovednosť za dedičstvo, ktoré po odchode z tohto sveta po sebe zanecháme.

19. Napokon by sme chceli pripomenúť, že aj pandémie ochorenia Covid-19 poukázala na úzky vzťah ľudského života k životu ostatných živých bytostí a prírodnému prostrediu. Potvrdil sa totiž nesporný fakt, že to, čo sa deje v jednej časti sveta, má dosah na celú planétu. Na záver už zopakujem len dva výroky, o pravdivosti ktorých som bytostne presvedčený a už viackrát som ich uvádzal: „Všetko so všetkým súvisí“ a „Nikto nebude spasený sám“.

12 Tamže.

2. kapitola

VZOSTUP TECHNOKRATICKEJ PARADIGMY

20. V encyklike *Laudato si'* som načrtol stručné zhrnutie technokratickej paradigmy, ktorá je v súčasnosti hlavným činiteľom pri narúšaní životného prostredia. Ide o „určitý spôsob chápania života a ľudskej činnosti, ktorý ide chybným smerom a odporuje skutočnosti až do tej miery, že ju poškodzuje“. ¹³ Jadro tohto zmýšľania spočíva v názore, „akoby realita, dobro a pravda pramenili spontánne zo samotnej moci technológie a ekonomiky“. ¹⁴ Logicky je potom ľahké prijať „myšlienku nekonečného a neobmedzeného rastu, ktorá tak veľmi nadchla ekonómov a teoretikov finančnej a technologickej oblasti“. ¹⁵

21. Situácia posledných rokov potvrdzuje správnosť našich úvah, dokonca sme svedkami nebyvalého rozmachu uvedenej paradigmy. Umelá inteligencia a najnovšie technologické inovácie vychádzajú z predstavy o človeku bez hraníc, ktorého schopnosti a možnosti sa vďaka technológiám dajú donekonečna rozširovať. Technokratická paradigma sa tak obludne priživuje na sebe samej.

22. Je nesporné, že prírodné zdroje potrebné pre technológie, akými sú napríklad lítium, kremík a mnohé ďalšie, nie sú neobmedzené. Ešte väčší problém však predstavuje ideológia, ktorá vedie k nezriadenej túžbe povýšiť moc človeka nad všetko, čo si len dokážeme predstaviť,

¹³ Encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 101: AAS 107 (2015), 887.

¹⁴ Tamže, 105: AAS 107 (2015), 889.

¹⁵ Tamže 106: AAS 107 (2015), 890.

pre ktorú je každá realita – okrem ľudskej – len zdrojom na využívanie. Všetko, čo existuje, prestáva byť darom, za ktorý by sme mali byť vďační, vážiť si ho a opatrovať, a stáva sa otrokom, korisťou kadejakých rozmarov ľudskej mysle a jej schopností.

23. Mrazí nás pri pomyslení, že schopnosti rozšírené technológiou „dávajú tým, ktorí vlastnia tieto poznatky a predovšetkým ekonomickú moc na ich využitie, zarážajúcu vládu nad celým ľudským druhom a svetom. Nikdy doteraz ľudstvo nemalo takú moc nad sebou samým a nič nezaručuje, že ju použije dobre, najmä ak sa vezme do úvahy spôsob, akým s ňou zaobchádza... V koho rukách je a do akých rúk sa môže dostať táto moc? Je hrozivo riskantné, že sa nachádza v moci nepatrnej časti ľudstva“.¹⁶

Prehodnotenie využívania energetických zdrojov

24. Nie každé zvýšenie výkonu predstavuje pokrok pre ľudstvo. Stačí si spomenúť na „obdivuhodné“ technológie, ktoré sa použili na decimovanie obyvateľstva, zhadzovanie atómových bômb a vyhladzovanie etnických skupín. Alebo historické momenty, keď nás obdivovanie pokroku zaslepilo pred hrôzou dôsledkov, ktoré z neho vzišli. No toto riziko je prítomné vždy, „pretože nesmierny technologický rozmach nebol sprevádzaný rozvojom človeka, pokiaľ ide o zodpovednosť, hodnoty a svedomie... V tomto zmysle je obnažený a vystavený svojej vlastnej moci, ktorá neustále rastie, bez toho, aby mal nástroje na jej kontrolu. Môže disponovať povrchnými mechanizmami, ale dá sa povedať, že mu chýba solídna a náležitá etika,

¹⁶ Tamže, 104: AAS 107 (2015), 888 – 889.

kultúra a spiritualita, ktoré by mu skutočne poskytlí hranice a udržali ho v rámci zreteľného sebaovládania“.¹⁷ Nie div, že veľká moc sústredená v takýchto rukách je schopná zničiť život, zatiaľ čo nám mentalita sformovaná technokratickou paradigmou zaslepuje oči a bráni odhaliť tento mimoriadne vážny problém súčasného ľudstva.

25. Na rozdiel od technokratickej paradigmy tvrdíme, že svet, ktorý nás obklopuje, nemá byť predmetom vykoisťovania, bezuzdného využívania a bezbreých ambícií. Neobstojí ani tvrdenie, že príroda je len „kulisou“ pre náš život a prácu. Keďže „sme do nej včlenení, sme jej časťou a zároveň nás preniká“,¹⁸ nepozeráme sa na „svet zvonka, ale zvnútra“.¹⁹

26. Naše tvrdenie v samotnej podstate protirečí myšlienke, že ľudská bytosť je vonkajší cudzí element, ktorý môže životnému prostrediu iba uškodiť. Človeka treba vnímať ako súčasť prírody. Ľudský život, inteligencia a sloboda sú prvkami prírody, ktoré obohacujú našu planétu, sú súčasťou jej vnútorného fungovania a rovnováhy.

27. Z tohto dôvodu je integrálna ekológia taktiež výsledkom interakcie medzi ľuďmi a životným prostredím, ako to po stáročia bolo v pôvodných kultúrach v rôznych oblastiach sveta. Zoskupovaním ľudí sa často „vytvorilo“ životné prostredie,²⁰ ktoré sa určitým spôsobom pretváralo bez toho, aby ho ľudia ničili alebo ohrozili.

17 Tamže, 105: AAS 107 (2015), 889.

18 Tamže, 139: AAS 107 (2015), 903.

19 Tamže, 220: AAS 107 (2015), 934.

20 Porov. S. SÖRLIN – P. WARDE, „*Making the Environment Historical. An Introduction*“, in S. SÖRLIN – P. WARDE, eds., *Nature's End: History and the Environment*, Basingstroke – New York, 2009, 1 – 23.

Veľkým problémom súčasnosti je to, že technokratická paradigma tento zdravý a harmonický vzťah narúša. Iste, takúto škodlivú a deštruktívnu paradigmu potrebujeme prekonať, ale nepodariť sa to popieraním človeka. Riešenie spočíva práve v spolupôsobení prírodných a „sociálnych systémov“.²¹

28. Okrem iného je potrebné prehodnotiť otázku ľudskej moci, jej významu a hraníc. Náš vplyv sa totiž za niekoľko desaťročí prudko zvýšil. Dosiahli sme impozantný ohromujúci technologický pokrok a neuvedomili sme si, že sme sa popritom zmenili na veľmi nebezpečné bytosti, schopné ohroziť mnohé životy i vlastné prežitie. Dnes stojí za to zopakovať ironický výrok Solovieva o „veku, ktorý pokročil tak ďaleko, že sa skončil“.²² Potrebujeme jasnozrivosť a úprimnosť, aby sme včas rozpoznali, že naša moc a pokrok, ktorý dosahujeme, sa obracia proti nám.²³

Etický rozpor

29. Marketing a nepravdivé informácie sú užitočnými nástrojmi v rukách tých, čo majú postačujúce prostriedky na ovplyvňovanie verejnej mienky a snažia sa zastierať etický úpadok moci. Pomocou týchto prostriedkov sa pri plánovaní projektov spôsobujúcich výrazné zmeny životného prostredia alebo vysokú mieru znečistenia usilujú vzbudzovať u obyvateľov danej oblasti nádeje

21 Encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 139: AAS 107 (2015), 903.

22 Porov. War, Progress and the End of History, Including a Short Story of the Anti-Christ. Three Discussions by Vladimir Soloviev, Londýn, 1915, s. 197.

23 Porov. sv. Pavol VI., Address to FAO on its 25th Anniversary (16. novembra 1970), 4: AAS 62 (1970), 833.

prísľubmi pokroku, zvýšeného hospodárskeho rastu, zamestnanosti či skvalitnenia života ich detí. Realita je však taká, že im len málo záleží na budúcnosti týchto ľudí, pretože sa im jasne nepovie, že daný projekt bude mať za následok drancovanie ich pôdy, zníženie kvality života, spustošenie a menej obývateľnú krajinu, z ktorej sa vytratí život, radosť zo spoločenstva a nádej do budúcnosti. Nehovoriac o globálnych škodách, ktoré v konečnom dôsledku ohrozia aj mnoho iných ľudí.

30. Stačí spomenúť chvíľkové nadšenie, aké v jednej lokalite vyvolali peniaze získané výmenou za uloženie jadrového odpadu. Domy, čo si ľudia za nadobudnuté peniaze mohli kúpiť, sa stali ich hrobmi pre choroby, ktoré na nich doľahli. Tento príbeh nie je výplodom fantázie, ale reálnou skúsenosťou. Dalo by sa povedať, že ide o extrém, ale v takýchto prípadoch nemôže byť reč o „menších“ škodách, pretože práve hromadenie škôd považovaných za únosné nás priviedlo do situácie, v ktorej sa nachádzame.

31. Táto situácia nesúvisí len s fyzikou či biológiou, ale aj so súčasným ponímaním ekonomiky. Mentalita maximálneho zisku za minimálne náklady, maskovaná rozumnosťou, pokrokom a iluzórnymi sľubmi, znemožňuje akúkoľvek opravdivú starostlivosť o náš spoločný domov a skutočný záujem o pomoc chudobným a núdzným, ktorých naša spoločnosť zavrhlá. V posledných rokoch pozorujeme, že pod vplyvom kadejakých falošných prorokov aj samotní chudobní ľudia prepadnú dezilúzii, že tento svet nie je pre nich.

32. Zavádzajúci je aj pojem „meritokracia“, keďže sa začína chápať ako „zaslúžená“ ľudská moc, ktorej sa musí

všetko podriaďať a byť pod vládou tých, ktorí sa narodili s väčšími možnosťami a výhodami. Triezvy prístup k hodnote tvrdej práce, rozvoju prirodzených schopností a chvályhodnej iniciatívnosti je jedna vec, ale ak sa neusiluje o skutočnú rovnosť príležitostí, potom sa „meritokracia“ môže ľahko stať len zastieracím manévrom, ktorý ešte viac upevňuje privilégiá niekoľkých mocných tohto sveta. Podľa tejto zvrátenej logiky nadobúdajú presvedčenie, že škody spôsobené nášmu spoločnému domovu sa ich netýkajú, sú dostatočne chránení finančnými zdrojmi, ktoré si svojimi schopnosťami a úsilím zaslúžili.

33. So zreteľom na deti, ktoré budú platiť za škody spôsobené ich činmi, sa nutne vynára etická otázka zmyslu: „Aký je zmysel môjho života? Aký je zmysel môjho času na tejto zemi? A aký je konečný zmysel všetkej mojej práce a úsilia?“

3. kapitola

SLABÉ STRÁNKY MEDZINÁRODNEJ POLITIKY

34. I keď „dejiny poukazujú na určitú regresiu... každá generácia si musí osvojiť zápasy i víťazstvá predchádzajúcich generácií a doviesť ich k ešte vyšším métam. To je cesta. Dobro tak ako láska, spravodlivosť a solidarita sa nedosahuje raz a navždy; musia sa získavať každý deň.“²⁴ Som pevne presvedčený, že v záujme solídneho a trvalého pokroku „treba uprednostňovať multilaterálne dohody medzi štátmi“.²⁵

35. Nemali by sme si multilateralizmus mýliť so svetovou autoritou reprezentovanou jednou osobou alebo elitou osôb s nadmernou mocou. „Keď sa hovorí o možnosti nejakej formy svetovej autority regulovanej právom, nemusí sa nevyhnutne myslieť na osobnú autoritu.“²⁶ Máme na mysli existenciu „efektívnejších svetových organizácií, vybavených autoritou na zabezpečenie svetového spoločného dobra, vykorenenia hladu, biedy a obrany základných ľudských práv“.²⁷ Ide o to, aby mali skutočnú autoritu, a tak „zabezpečovali“ dosiahnutie určitých základných cieľov. Týmto spôsobom by mohol vzniknúť multilateralizmus nezávislý od meniacich sa politických podmienok či záujmov niekoľkých osôb a jeho účinnosť by bola stabilná.

24 Encyklika *Fratelli tutti* (3. októbra 2020), 11: AAS 112 (2020), 972.

25 Tamže, 174: AAS 112 (2020), 1030.

26 Tamže, 172: AAS 112 (2020), 1029.

27 Tamže.

36. Bohužiaľ, nevieme využiť potenciál globálnych kríz, hoci by mohli byť príležitosťou na uskutočnenie prospešných zmien.²⁸ Tak tomu bolo v prípade finančnej krízy v rokoch 2007 – 2008, ale aj krízy zapríčinennej pandemiou ochorenia Covid-19. Lebo „zdá sa, že účinné stratégie, ktoré sa vo svete následne (po týchto krízach) vyvinuli, boli zamerané na väčší individualizmus, menšiu integráciu, väčšiu slobodu pre mocných, ktorí vždy nájdu spôsob, ako z toho vyjsť bez ujmy“.²⁹

Zmena konfigurácie multilateralizmu

37. S prihliadnutím na novú situáciu vo svete sa ukazuje, že v súčasnosti je viac ako záchrana starého multilateralizmu potrebná jeho rekonfigurácia a nové zadefinovanie. Musíme si priznať, že „mnohé zoskupenia a organizácie občianskej spoločnosti pomáhajú kompenzovať slabosti medzinárodného spoločenstva, deficit koordinácie v komplexných situáciách, nedostatočnosť pozornosti k základným ľudským právam“.³⁰ Napríklad *Ottawský dohovor* o zákaze používania a výroby protipechotných mín je jedným z dôkazov toho, ako občianska spoločnosť so svojimi organizáciami dokázala podniknúť účinné kroky, ktoré OSN urobiť nedokázala. Týmto spôsobom sa princíp subsidiarity uplatňuje aj vo vzťahu medzi celosvetovým a lokálnym prostredím.

38. V strednodobom horizonte globalizácia podporuje spontánne kultúrne výmeny, väčšie vzájomné poznávanie a integráciu národov, ktoré napokon podnecujú multilateralizmus „zdola“, nie už iba ten presadzovaný

28 Tamže, 170: AAS 112 (2020), 1029.

29 Tamže.

30 Tamže, 175: AAS 112 (2020), 1031.

mocenskými elitami. Požiadavky, ktoré prichádzajú zdo-
la na celom svete, keď si aktivisti z veľmi odlišných krajín
navzájom pomáhajú a podporujú sa, môžu v konečnom
dôsledku vyvinúť tlak na tých, ktorí majú v rukách moc.
Treba dúfať, že sa tak stane v súvislosti s klimatickou krí-
zou. Z tohto dôvodu opakujem, že „ak občania nekon-
trolujú národnú, regionálnu a obecnú politickú moc, nie
je možné čeliť ani poškodzovaniu životného prostredia“.³¹

39. Postmoderná kultúra priniesla *novú citlivosť* vo vzťa-
hu k zraniteľnejším a slabým. Súvisí to s mojou nalieha-
vou výzvou v encyklike *Fratelli tutti* na uznanie dôležitos-
ti ľudskej osoby a obranu jej dôstojnosti bez ohľadu na
okolnosti. Ide o ďalší spôsob, ako podporiť multilatera-
lizmus v záujme riešenia skutočných problémov ľudstva,
ktorý zabezpečí predovšetkým rešpektovanie dôstojnosti
osôb takým spôsobom, že etika bude mať prednosť pred
lokálnymi či vopred dohodnutými záujmami.

40. Nejde o nahradenie politiky, ale o uznanie, že vzni-
kajúce sily sú čoraz relevantnejšie a naozaj sú pri riešení
konkrétnych problémov schopné dosiahnuť významné
výsledky, ako sa preukázalo aj počas pandémie. Odpove-
de na problémy, hoci aj tie nepatrné, môžu prísť z kto-
rejkol'vek krajiny a to je dôkaz, že multilateralizmus je
nevyhnutný.

41. Diplomacia, ktorá je tiež v kríze, má naďalej svoj vý-
znam a je potrebná. Napriek tomu, že sa zatiaľ nepoda-
rilo vytvoriť model multilaterálnej diplomacie, ktorý by
dokázal reagovať na nové usporiadanie sveta, jej nové

31 Encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 179: AAS 107 (2015), 918.

nastavenie musí byť súčasťou riešenia, lebo nesmieme pohrdať skúsenosťami stáročí.

42. Náš svet sa stal natolko multipolárnym a zložitým, že pre účinnú spoluprácu je potrebný iný rámec. Nestačí myslieť len na rovnováhu síl, ale aj na potrebu reagovať na nové environmentálne, zdravotné, kultúrne a sociálne problémy globálnymi mechanizmami, najmä s cieľom upevniť dodržiavanie najzákladnejších ľudských a spoločenských práv a ochranu nášho spoločného domova. Ide o vytvorenie globálne účinných pravidiel, ktoré umožnia „zabezpečiť“ takúto celosvetovú ochranu.

43. Predpokladom pre toto všetko je vypracovanie nového postupu rozhodovania a legítimizácie rozhodnutí, pretože postup zavedený pred niekoľkými desaťročiami nie je dostatočný a nezdá sa ani efektívny. Z tohto hľadiska je nevyhnutné vytvoriť priestor na rozhovory, konzultácie, arbitráž, riešenie konfliktov, dohľad a napokon aj akúsi zvýšenú „demokratizáciu“ v globálnom kontexte, aby sa mohli definovať a vziať do úvahy rôzne situácie. Už nám nepomôže podporovať inštitúcie s cieľom zachovať práva silnejších bez toho, aby sme sa skutočne zaujímali o práva všetkých.

4. kapitola

KONFERENCIE O KLÍME: POKROK A NEÚSPECHY

44. Už niekoľko desaťročí sa pravidelne stretávajú zástupcovia z viac ako 190 krajín a zaoberajú sa otázkou klimatických zmien. Na konferencii v Riu de Janeiro v roku 1992 schválili Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC). Ide o zmluvu, ktorá nadobudla platnosť po ukončení procesu ratifikácie zo strany signatárov v roku 1994. Zainteresované štáty sa každoročne stretávajú na Konferencii zmluvných strán (COP), ktorá má najvyššie rozhodovacie právomoci. Niektoré z týchto konferencií boli neúspešné, napríklad konferencia v Kodani (2009), ale iné zasa pomohli pohnúť sa vpred, takou bola Konferencia zmluvných strán v Kjóte (COP 3) v roku 1997. Jej významný protokol stanovil cieľ znížiť celkové emisie skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990 o 5 percent do roku 2012. Žiaľ, dosiahnuť tento cieľ sa nepodarilo.

45. Všetky strany sa zaviazali, že budú realizovať adaptačné programy s cieľom zmierniť účinky terajších klimatických zmien. Prijali sa aj ustanovenia o pomoci rozvojovým krajinám na pokrytie nákladov súvisiacich s týmito opatreniami. Protokol nadobudol účinnosť v roku 2005.

46. Následne prišiel návrh na vytvorenie mechanizmu na zmierňovanie škôd spôsobených zmenou klímy, podľa ktorého by hlavnú zodpovednosť niesli najmä bohatšie štáty s cieľom kompenzovať straty a škody spôsobené

klimatickými zmenami v zraniteľnejších krajinách. V danej fáze nešlo o financovanie „adaptácie“ týchto krajín, ale len o kompenzáciu za už vzniknuté škody. Táto otázka sa stala predmetom dôležitých rozhovorov na mnohých ďalších konferenciách.

47. Konferencia v Paríži v roku 2015 (COP 21) bola ďalším významným medzníkom, pri ktorom sa podarilo dosiahnuť dohodu všetkých zúčastnených strán. Keďže sa v predošlom období nepodarilo dosiahnuť stanovené ciele, túto konferenciu možno považovať za nový začiatok. Dohoda nadobudla účinnosť 4. novembra 2016. Hoci ide o záväznú dohodu, nie všetky jej ustanovenia sú povinné, ba niektoré ponechávajú dostatočný priestor na lavírovanie. Inými slovami, neexistujú žiadne ustanovenia o sankciách v prípade neplnenia záväzkov, ani účinné nástroje na zabezpečenie ich plnenia a v prípade rozvojových krajín je stanovená istá miera flexibility.

48. *Parížska dohoda* predstavuje rozsiahly a ambiciózny cieľ: udržať nárast priemernej globálnej teploty v porovnaní s predindustriálnou úrovňou pod 2 stupne Celzia a následne ju znížiť na 1,5 stupňa Celzia. Naďalej sa pracuje na konsolidácii konkrétnych postupov monitorovania a zjednodušenia všeobecných kritérií porovnávania cieľov jednotlivých krajín. Z uvedených dôvodov je dosiahnutie objektívnejších (kvantitatívnych) hodnotení reálnych výsledkov ešte náročnejšie.

49. Po niekoľkých konferenciách, ktorých výsledky boli neuspokojivé, a po sklamaní z Konferencie v Madride v roku 2019 (COP 25) vznikla nádej, že tento trend by mohla zvrátiť Konferencia uskutočnená v roku 2021 v Glasgowe (COP 26). Jej výsledkom bolo obnovenie *Parížskej*

dohody, ktorú zabrzdili dôsledky pandémie. Navyše existovalo množstvo „odporúčaní“, ktorých účinok sa dal v realite len ťažko predvídať. Návrhy smerujúce k zabezpečeniu rýchleho a efektívneho prechodu na alternatívne a menej znečisťujúce formy energie sa nezrealizovali.

50. Konferenciu v Šarm aš-Šajchu v 2022 (COP 27) od začiatku ohrozovala situácia spojená s inváziou na Ukrajinu, ktorá spôsobila výraznú hospodársku i energetickú krízu. Spotreba uhlíka sa zvýšila a všetci sa pokúšali zabezpečiť dostatočné zásoby. Rozvojové krajiny považovali prístup k energiám a perspektívu rozvoja za naliehavé, no otvorene sa deklarovalo, že fosílna palivá naďalej zabezpečujú 80 percent energie vo svete a ich využívanie stále narastá.

51. Spomínaná konferencia v Egypte bola ďalším príkladom náročných rokovaní. Možno povedať, že znamenala krok vpred v konsolidácii financovania „strát a škôd“ v krajinách najviac postihnutých klimatickými katastrofami. Zdá sa, že rozvojové krajiny konečne získali nové postavenie i uznanie. Aj tu však zostalo mnoho neobjasnených bodov, predovšetkým v súvislosti s konkrétnou zodpovednosťou krajín, ktoré majú prispieť.

52. Dnes môžeme znovu skonštatovať, že „dohody boli uskutočnené minimálne, pretože neboli zriadené adekvátne kontrolné mechanizmy, ktoré by pravidelne preverovali a sankcionovali ich nedodržanie. Deklarované princípy si naďalej vyžadujú účinnú a pružnú realizáciu v praxi“.³² A takisto, že „medzinárodné dohody nemôžu významne uspieť v dôsledku postoja krajín, ktoré

³² Tamže, 167: AAS 107 (2015), 914.

uprednostňujú svoje národné záujmy pred globálnym spoločným dobrom. Tí, ktorí ponesú dôsledky toho, čo sa pokúšame zamaskovať, si spomenú na tento nedostatok svedomia a zodpovednosti“.³³

33 Tamže, 169: AAS 107 (2015), 915.

5. kapitola

ČO OČAKÁVAŤ OD KONFERENCIE O ZMENE KLÍMY V DUBAJI?

53. Ďalšia konferencia zmluvných strán (COP28) sa uskutoční v Spojených arabských emirátoch. Táto krajina Perzského zálivu je známa najmä mohutným vývozom fosílnych palív, i keď významne investuje aj do obnoviteľných zdrojov energie. Plynárenské a ropné spoločnosti tam majú v pláne realizovať nové projekty a ďalej zvyšovať výrobu. Ak by sme nemali žiadne pozitívne očakávania, znamenalo by to, že celé ľudstvo, najmä tí najchudobnejší, budú vystavení tým najhorším dôsledkom klimatických zmien.

54. V snahe veriť, že ľudia sú schopní prekonať svoje malingérne záujmy a uvažovať v širších súvislostiach, môžeme naďalej dúfať, že Konferencia o zmene klímy v Dubaji (COP 28) umožní rozhodné urýchlenie energetickej transformácie a že plnenie záväzkov, ktoré z nej vyplývajú, bude predmetom priebežného monitorovania. Táto konferencia môže predstavovať zmenu doterajšieho smerovania a ukázať, že všetko, čo sa urobilo od roku 1992, bolo naozaj seriózne a stálo za vynaložené úsilie. V opačnom prípade by totiž bola veľkým sklamaním a ohrozila by všetko dobré, čo sa doteraz podarilo dosiahnuť.

55. Napriek mnohým rokovaniam a dohodám sa globálne emisie naďalej zvyšujú. Určite však môžeme skonštatovať, že bez týchto dohôd by sa zvyšovali ešte viac. V iných témach týkajúcich sa životného prostredia, napríklad v prípade ochrany ozónovej vrstvy, sa pri dobrej

vôli dosiahli veľmi významné výsledky. No potrebný prechod na čisté zdroje energie, akými sú veterná a slnečná energia, a upustenie od fosílnych palív, žiaľ, nenapreduje potrebným tempom. Z tohto dôvodu vzniká dojem, že všetko, čo sa robí, možno pokladať len za akúsi hru na odpútanie pozornosti.

56. Je najvyšší čas posunúť sa ďalej od vyhlásení, že nám na tom záleží, ale chýba nám odvaha začať razantne uskutočňovať zásadné zmeny. Vieme, že pri tomto tempe už o niekoľko rokov prekročíme maximálnu odporúčanú hranicu 1,5 stupňa Celzia a zakrátko dosiahneme 3 stupne Celzia, pri ktorých už hrozí vysoké riziko, že sa dostaneme do kritického bodu, z ktorého niet cesty späť. A aj keby sme tento bod nedosiahli, dôsledky by boli istotne katastrofálne a museli by sa urýchlene prijať vysoko nákladné opatrenia, ktorých hospodársky i sociálny dosah by bol veľmi vážny až neúnosný. Hoci sú opatrenia, ktoré môžeme v súčasnej dobe prijať, nákladné, čím dlhšie budeme čakať, tým budú väčšie.

57. Pokladám za potrebné zdôrazniť, že „hľadať iba technické riešenie na každý problém životného prostredia, ktorý vznikne, znamená izolovať veci, ktoré v skutočnosti súvisia, a skrývať skutočné a najhlbšie problémy svetového systému“.³⁴ Je pravda, že keď čelíme zlu, ktoré je z krátkodobého hľadiska nezvratné, je potrebné vynaložiť úsilie aj na adaptáciu. Technologický pokrok a niektoré postupy umožňujúce absorbovať alebo zachytávať emisie plynov sa javia sľubne. Napriek tomu však riskujeme, že zostaneme uväznení v nastavení mysle na to, že iba navonok lepíme trhliny, zatiaľ čo pod povrchom sa

34 Tamže, 111: AAS 107 (2015), 982.

stav zhoršuje a my k tomuto úpadku naďalej prispievame. Predpokladať to, že všetky problémy v budúcnosti sa budú dať vyriešiť novými technickými zásahmi, je do určitej miery prejavom smrtiaceho pragmatizmu, ktorý by sa dal prirovnať efektu snehovej gule tlačenej dolu kopcom.

58. Skúsme raz a navždy skoncovať s nezodpovedným zosmiešňovaním, keď sa v mene ekonomických záujmov tento problém prezentuje ako čisto ekologické „zelené“ rojčenie. Priznajme si konečne, že ide o viacúrovňový problém človeka i spoločnosti, a tak je potrebné, aby sa pri jeho riešení angažovali všetci. Na konferenciách o klíme zvyknú pútať pozornosť aktivity skupín, ktoré sú negatívne označované za „radikalizované“. V skutočnosti však vyplňajú prázdny priestor, v ktorom by mala vyvíjať zdravý „tlak“ spoločnosť ako celok, pretože každá rodina by si mala uvedomiť, že v hre je budúcnosť jej detí.

59. Ak existuje opravdivý záujem, aby sa Konferencia v Dubaji (COP 28) stala historickou udalosťou zušľachťujúcou ľudské pokolenie, potom hádam môžeme dúfať v záväzné formy energetickej transformácie, ktoré budú spĺňať tri kritériá: musia byť účinné, povinné a ľahko kontrolovateľné. Potrebné je naštartovať nový proces s tromi zásadnými požiadavkami: musí byť rázny, intenzívny a záväzný pre všetkých. Doposiaľ takýto proces nenastal, pritom je viac ako zrejmé, že len prostredníctvom neho môže medzinárodná politika získať opätovne dôveryhodnosť. Iba týmto konkrétnym spôsobom sa dá výrazne znížiť množstvo oxidu uhličitého a do budúcnosti zabrániť oveľa väčšiemu zlu.

60. Kiež by účastníci konferencie boli stratégmi, ktorí sú schopní uvažovať o spoločnom dobre a budúcnosti svojich detí viac ako o krátkodobých záujmoch niektorých krajín alebo podnikov. Nech tak preukážu ušľachtilosť politiky a nie jej hanbu. A na záver len jedna otázka pre mocných tohto sveta: „Prečo dnes udržiavať moc, ktorú si ľudia zapamätajú za jej neschopnosť zasiahnuť vtedy, keď to bolo naliehavé a nevyhnutné?“³⁵

35 Tamže, 57: AAS 107 (2015), 870.

6. kapitola

DUCHOVNÁ MOTIVÁCIA

61. V tejto súvislosti túžim katolíckym veriacim, ale aj bratom a sestrám z iných náboženstiev, pripomenúť motiváciu, ktorá pramení z viery. Autentická viera posilňuje srdce človeka, ale aj mení život, pretvára ciele a osvetľuje vzťah k iným ľuďom a celému stvorenstvu.

Vo svetle viery

62. Biblia nám hovorí: „Boh videl všetko, čo urobil, a bolo to veľmi dobré“ (*Gn 1, 31*). Jeho je „zem a všetko, čo je na nej“ (*Dt 10, 14*). Ďalej povedal, že „pôda sa teda nebude predávať navždy, lebo pôda je moja a vy ste len cudzincami a prišelcami u mňa“ (*Lv 25, 23*). A preto „zodpovednosť za zem, ktorá prináleží Bohu, znamená, že človek obdarovaný inteligenciou bude rešpektovať zákony prírody a citlivú rovnováhu medzi bytosťami tohto sveta“.³⁶

63. Zároveň „celok vesmíru a jeho mnohoraké vzťahy najlepšie poukazujú na nevyčerpatelné bohatstvo Boha“. A aby sme boli skutočne múdri, „potrebujeme pochopiť rozmanitosť vecí v ich mnohorakých vzťahoch“.³⁷ Na tejto ceste nám nie je ľahostajné, že mizne toľko živočíšnych a rastlinných druhov a klimatická kríza ohrozuje prežitie mnohých stvorení.

³⁶ Tamže, 68: AAS 107 (2015), 874.

³⁷ Tamže, 86: AAS 107 (2015), 881.

64. Ježiš „mohol pozvať druhých, aby boli pozorní na krásu, ktorá je vo svete, pretože on sám bol v neustálom kontakte s prírodou a venoval jej pozornosť plnú lásky a úžasu. Keď prechádzal po končinách svojej zeme, zastavoval sa, aby kontemploval krásu, ktorú zasial jeho Otec, a pozýval učeníkov, aby vo veciach postrehli Božie posolstvo“.³⁸

65. „Takto sa stvorenia tohto sveta už nejavia ako čisto prirodzená skutočnosť, pretože Vzkriesený ich tajuplne zahaľuje a usmerňuje k osudu plnosti. Aj samotné lúčne kvety a vtáky, ktoré svojimi ľudskými očami s obdivom kontemploval, sú dnes plné jeho žiarivej prítomnosti.“³⁹ Lebo „vesmír sa rozvíja v Bohu, ktorý ho celý naplňa... Teda v liste, v chodníku, v rose, v tvári chudobného spočíva tajomstvo, ktoré možno kontemplovať“.⁴⁰ Svet spieva o nekonečnej Láske. Akože nám starostlivosť oň môže byť ľahostajná?

Putovanie v spoločenstve a oddanosť

66. Boh nás prepojí so všetkým, čo stvoril, ale technokratická paradigma nás môže od okolitého sveta izolovať a oklamať natoľko, až zabudneme, že svet je jedna „kontaktná zóna“.⁴¹

67. Židovsko-kresťanský svetonázor obhajuje jedinečnú a centrálnu hodnotu ľudskej bytosti uprostred nádherného súzvuku všetkých Božích stvorení, no dnes si treba

38 Tamže, 97: AAS 107 (2015), 886.

39 Tamže, 100: AAS 197 (2015), 887.

40 Tamže, 233: AAS 107 (2015), 938.

41 Porov. D. J. HARAWAY, *When Species Meet*, Minneapolis, 2008, s. 205 – 249.

uvedomiť, že udržateľný je len „situovaný antropocentrizmus“. Inými slovami, že ľudský život je rozumom neob-
siahnuteľný a bez iných stvorení neudržateľný. Ako súčasť
sveta nás „spájajú neviditeľné putá a vytvárame určitý
druh univerzálnej rodiny, vznešené spoločenstvo, ktoré
nás pobáda do posvätnej, láskyplnej a pokornej úcty“.⁴²

68. Toto spoločenstvo nevzniklo z našej vôle, jeho pô-
vod je inde, v hĺbinách našej bytosti, pretože „nás Boh
úzko spojil so svetom, ktorý nás obklopuje, a tak na nás
jeho pustošenie vplýva ako choroba a vyhladenie ktoré-
hokoľvek druhu nás trpko zasahuje ako okyptenie“.⁴³ Pre-
staňme sa teda považovať za autonómne, všemocné a ne-
obmedzené bytosti a začnime sa vnímať inak – s pokorou
a úsilím o činnorodé skutky.

69. Prosím všetkých, aby sa vydali na cestu zmierenia
so svetom, ktorý je naším domovom, a pomáhali ho
zušľachťovať. I keď musíme úprimne uznať, že najúčinné-
jšie riešenia nespočívajú v úsilí jednotlivcov, ale pre-
dovšetkým v zásadných politických rozhodnutiach na
národnej a medzinárodnej úrovni. Stále však platí, že
táto úloha súvisí s našou osobnou dôstojnosťou a ochra-
nou najvyšších hodnôt.

70. Aj najmenší krok sa počíta. Ak by sme zabránili zvý-
šeniu globálnej teploty čo i len o desatinu stupňa, zmier-
nilo by sa utrpenie mnohých. To, čo je skutočne dôležité,
sa však nedá vyjadriť v číslach. Musíme si uvedomiť, že
bez kultúrnych zmien, bez zodpovedného životného štý-
lu a presvedčenia spoločnosti nie sú možné trvalé zmeny,

42 Encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 89: AAS 107 (2015), 883.

43 Apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013), 215:
AAS 105 (2013), 1109.

ale žiadne kultúrne zmeny nedokážeme dosiahnuť bez zmien v osobnom živote.

71. Úsilie domácností o elimináciu odpadov a znečisťovania, ako aj snaha o striedmu spotrebu, buduje novú kultúru. Ak dokážeme zmeniť svoje osobné, rodinné a komunitné návyky, rastie v nás znepokojenie nad nesplnenými povinnosťami politikov a rozhorčenie nad nedostatočným záujmom mocných. V tomto prípade by sme si mali uvedomiť, že aj keď naše úsilie z kvantitatívneho hľadiska neprináša okamžite pozorovateľný efekt, napomáhame veľkému procesu premeny, ktorý vychádza zvnútra spoločnosti.

72. Keď si uvedomíme, že emisie na jednotlivca v Spojených štátoch amerických sú približne dvakrát vyššie ako emisie na človeka v Číne a približne sedemkrát vyššie ako priemerné množstvo na osobu v najchudobnejších krajinách, môžeme konštatovať, že výrazná zmena nezodpovedného životného štýlu spájaná so západným modelom by mala mať z dlhodobého hľadiska významný vplyv. Vďaka tomu a pomocou nevyhnutných politických rozhodnutí by sme napredovali na ceste k opravdivej vzájomnej starostlivosti.

73. „Chváľte Boha“ je názov tohto listu. Ak sa totiž ľudia vyhlasujú za Boha, stávajú sa pre seba samých najväčšími nepriateľmi.

Dané v Ríme v Bazilike svätého Jána Lateránskeho 4. októbra 2023, na sviatok svätého Františka z Assisi, v jedenástom roku môjho pontifikátu.

Franciscus

OBSAH

1. kapitola	
GLOBÁLNA KLIMATICKÁ KRÍZA	7
2. kapitola	
VZOSTUP TECHNOKRATICKEJ	
PARADIGMY	14
3. kapitola	
SLABÉ STRÁNKY MEDZINÁRODNEJ	
POLITIKY	20
4. kapitola	
KONFERENCIE O KLÍME:	
POKROK A NEÚSPECHY	24
5. kapitola	
ČO OČAKÁVAŤ OD KONFERENCIE	
O ZMENE KLÍMY V DUBAJI?	28
6. kapitola	
DUCHOVNÁ MOTIVÁCIA	32

Pápež František
FRATELLI TUTTI
*Encyklika o bratstve
a sociálnom priateľstve*

Byť blíznymi a blízkymi v dnešnom globalizovanom svete, prehlbovať skutočné vzťahy, sociálne priateľstvo a bratstvo, ktoré nikoho nevylučuje – to sú hlavné témy, ktorým sa Svätý Otec venuje vo svojej encyklike. Jednotlivé témy odvíja od podobenstva o milosrdnom Samaritánovi, ktoré aplikuje na súčasnú situáciu. Pápež František pomenúva najvypuklejšie aspekty dnešnej doby, hovorí otvorene, kriticky, ale vyvážene. Opakovane zdôrazňuje, že každý človek má rovnakú neodňateľnú ľudskú dôstojnosť, na základe ktorej majú mať všetci rovnaké šance, pretože sme deťmi jedného Otca.

 -15 % PRE ČLENOV
SPOLKU SV. VOJTECHA

Pápež František
LAUDATO SI'
Encyklika o starostlivosti
o náš spoločný domov

Druhá encyklika pápeža Františka sa venuje stavu a ochrane životného prostredia. Analyzuje najväčšie problémy dnešných čias, ktorými sú klimatické zmeny, prístup k pitnej vode či znečisťovanie ovzdušia, hovorí o ekologickom dlhu Severu proti Juhu. Potreba hovoriť o tejto téme je naliehavejšia čoraz viac. Životné prostredie je aj vecou kresťanov.

Sám pápež pobáda veriacich, aby sa modlili za rast zodpovednosti voči spoločnému domu – našej Zemi, ktorú nám Boh zveril. Encyklika analyzuje tie najväčšie problémy dnešnej doby a navrhuje integrálnu ekológiu.

 -15 % PRE ČLENOV
SPOLKU SV. VOJTECHA

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

LAUDATE DEUM

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

Z anglického originálu *Apostolic exhortation
of the holy father Francis Laudate Deum
to all people of good will on the climate crisis*
preložila Andrea Behulová-Rajtárová

Lektoroval Ivan Šulík

Pre Konferenciu biskupov Slovenska vydal
Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2023,
ako svoju 4 452. publikáciu.

Edícia *Pápežské dokumenty*, 117. zväzok

Obálku navrhol Pergamen

Zodpovedná redaktorka Martina Grochálová

Jazyková úprava Katarína Kročková

Technický redaktor Peter Valach

Tlač Patria I., spol. s r. o., Prievidza

Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk
objednávky: 033/590 77 18, objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-600-6